

3. Калінніков О. В. Спеціальне досудове розслідування (in absentia): теоретичні та практичні проблеми законодавства. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2019. № 1 (17). С. 62–78. URL: <https://lawjournal.naiu.kiev.ua/index.php/lawjournal/article/view/1062/1072> doi: 10.33270/04191701.62.

4. Кримінальний кодекс України: Закон України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

Кучерук Галина Леонідівна,

ад'юнкт кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРОСТУПКІВ

22 квітня 2019 року Президентом України було підписано Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень», який вступає в силу 1 січня 2020 року.

У міжнародній практиці кримінальний проступок є широко застосовуваним інститутом у системі загального та континентального права, зокрема широко застосовується у ФРН, Естонії, Латвії, Швейцарії, Угорщині, Туреччині.

Необхідність прийняття даного закону в Україні викликана низкою аргументованих об'єктивних причин та критичною ситуацією, яка склалася у процесі розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаною із перевантаженістю органів досудового слідства та неефективністю та затягуванням розслідування дійсно тяжких і особливо тяжких злочинів – вбивств, зґвалтувань, контрабанди тощо.

Крім того, його запровадження допоможе сприяти гуманізації українського законодавства, наближенню до європейських стандартів та оптимізації діяльності органів кримінальної юстиції, оскільки гуманізація кримінального права є загально світовою тенденцією і проявляється в його соціально-відновлювальній та попереджувальній функціях.

Також, передумовою прийняття такого Закону була необхідність на законодавчому рівні врегулювати застосування Кримінального- процесуального кодексу України, де положення про досудове розслідування кримінальних проступків та їх судовий розгляд до цього, носило лише декларативний характер. Саме для впорядкування та диференційованого проведення досудового розслідування відповідно злочинів та кримінальних проступків, виникла необхідність внесення змін до Кримінального та

Кримінального-процесуального кодексів України, окресливши таким чином, коло кримінальних правопорушень, які на думку законодавця, не несуть значної суспільної небезпеки та не завдають значної фізичної або матеріальної шкоди та які становлять майже половину від усіх розслідуваних в Україні, та до яких може бути застосовано спрощену диференційовану форму досудового розслідування у формі дізнання та судового розгляду. [1, с. 212–214].

Згідно вищевказаного Закону, кримінальний проступок є одним з видів кримінального правопорушення, за вчинення якого передбачено кримінальну відповідальність. У коло кримінальних проступків входять всі діяння (дія чи бездіяльність), за вчинення яких передбачено основне покарання у виді штрафу не більше 51 тис. грн. або інше покарання, не пов'язане з позбавленням волі. Крім того, законодавець не передбачає кримінальну відповідальність за готування до вчинення кримінального проступку на відміну від злочину. Якщо людину засудили за кримінальний проступок після відбуття покарання, вона буде вважатися такою, яка не має громадянства [2].

Впровадивши інститут кримінальних проступків та регламентувавши особливості проведення досудового розслідування них у формі дізнання, законодавець доволі якісно виписав матеріальну частину (зміни до Кримінального кодексу України), але в процесуальній частині, що стосуються змін до Кримінального-процесуального Кодексу України, на мою думку, законодавець не врегулював ряд процесуально вагомих питань, які можуть ускладнити процес доказування у кримінальних провадженнях та реалізацію конституційного принципу правосуддя та реалізації права власності громадянина у ході проведення дізнання.

Так, згідно статті 4.3 ст. 214 Кримінального-процесуального кодексу України здійснення досудового розслідування, крім випадків, передбачених цією частиною, до внесення відомостей до реєстру або без такого внесення не допускається і тягне за собою відповідальність, встановлену законом. У невідкладних випадках до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань може бути проведений огляд місця події (відомості вносяться невідкладно після завершення огляду). Для з'ясування обставин вчинення кримінального проступку до внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань може бути : відібрано пояснення, проведено медичне освідування, отримано висновок спеціаліста і знято показання технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису, вилучено знаряддя і засоби вчинення кримінального проступку, речі і документи, що є безпосереднім предметом кримінального проступку,

або які виявлені під час затримання особи, особистого огляду або огляду речей [2].

Причому у статті 298-1, якою було доповнено Кримінальний-процесуальний кодекс України, передбачено, що результати вищевказаних дій у вигляді : пояснення осіб, результатів медичного освідчування, висновку спеціаліста, показань технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису є процесуальними джерелами доказів у кримінальному провадженні про кримінальні проступки на рівні з джерелами доказів, передбачених статтею 84 цього Кодексу щодо злочинів [2].

Одночасно Кримінальний-процесуальний кодекс не містить визначення таких понять як «висновок спеціаліста» та «пояснення», що ускладнює вирішення питання про допустимість доказів та використання їх у процесі доказування у кримінальному провадженні стосовно кримінального проступку.

Також у статті 298-1 Кримінального-процесуального кодексу України, міститься положення про те, що такі процесуальні джерела доказів не можуть бути використані у кримінальному провадженні щодо злочину, окрім як на підставі ухвали слідчого судді, яка постановляється за клопотанням прокурора [2].

Однак у самому законі не регламентовано процесуальний порядок вирішення цього питання та умов та підстав використання таких джерел доказів у кримінальних провадженнях щодо злочину, а це одночасно із відсутністю взагалі будь-якого визначення таких понять як «висновок спеціаліста» та «пояснення», є прямим порушенням ст.62 Конституції України, де регламентовано один із конституційних принципів правосуддя щодо допустимості таких доказів [4].

Це також стосується регламентації доповнення частини другої статті 217 Кримінального-процесуального кодексу України, згідно якої не можуть бути об'єднані в одне провадження матеріали досудових розслідувань щодо кримінального проступку та щодо злочину, крім випадків, коли це може негативно вплинути на повноту досудового розслідування та судового розгляду [2].

Також, аналізуючи статтю 298-3 Кримінального-процесуального кодексу України, згідно якої вилучені речі і документи, що є знаряддям та/або засобом вчинення кримінального проступку чи безпосереднім предметом посягання, виявлені під час затримання, особистого обшуку затриманої особи або огляду речей, у виняткових випадках можуть бути повернуті володільцеві до розгляду провадження про кримінальний проступок по суті в суді [2].

Однак, законодавець не регламентує ніяким чином, які саме випадки хоча б приблизно мають трактуватися як виключні, а це

ставити під сумнів обмеження права особи на вільне володіння своїм майном, «на умовах, передбачених законом», як того вимагає Протокол 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, а також порушує ст.41 Конституції України, що регламентує реалізацію права власності громадянина[3,4].

Отже, підсумовуючи викладене, можливо зробити висновок про те, що більш широке практичне запровадження в слідчу й судову практику інституту кримінальних проступків та дізнання потребує вдосконалення основних положень цього інституту, зокрема у частині конкретизації визначення процесуальних джерел доказів та їх допустимості при здійсненні досудового розслідування кримінальних проступків та процесуального порядку використання таких джерел у кримінальних провадженнях щодо злочинів, забезпечення чіткої юридичної визначеності окремих понять, які стосуються реалізації конституційного права громадян на власність при проведенні дізнання, шляхом внесення відповідних змін у Кримінальний-процесуальний кодекс.

Список використаних джерел

1. Кримінальний-процесуальний кодекс України : станом на 12 черв. 2018 р. Київ : Паливода А. В., 2018. 407 с.

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 17. Ст. 71. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19>.

3. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод зі змінами, внесеними Протоколом № 11 (994_536) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535.

4. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141) із змінами, внесеними згідно із Законами № 2222-IV від 08.12.2004, ВВР, 2005, № 2, ст. 44, № 2952-VI від 01.02.2011, ВВР, 2011, № 10, ст. 68 № 586-VII від 19.09.2013, ВВР, 2014, № 11, ст.142, № 742-VII від 21.02.2014, ВВР, 2014, № 11, ст.143 № 1401-VIII від 02.06.2016, ВВР, 2016, № 28, ст.532, № 2680-VIII від 07.02.2019, ВВР, 2019, № 9, ст. 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.